

Examenverslag van geschiedenis havo, eerste tijdvak (2024)

Beste leerling,

In dit examenverslag voor leerlingen proberen we een zo goed mogelijk antwoord te geven op de volgende vraag:

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus behandelde kennis & vaardigheden?

Om een zo duidelijk mogelijk verslag te maken, hebben we de vragen onderverdeeld in 4 categorieën.

- I. Algemene (niet-vakgerelateerde) kennis & vaardigheden
- II. Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag
- III. Een-stapje-extra-vraag
- IV. Niet voorgekomen in de cursus

De eerste categorie doet een beroep op algemene basisvaardigheden, welke we bekend veronderstellen. Categorie II en III zijn vragen die op te lossen zijn met de kennis en vaardigheden die je op de cursus geleerd hebt. De laatste categorie vragen is op de cursus niet aan bod gekomen. In *bijlage 1*, achteraan dit document, vind je een nadere toelichting van deze categorieën.

Het is belangrijk om te beseffen dat deze categorieën niets zeggen over de moeilijkheidsgraad van een vraag. Een vraag die rechtstreeks op te lossen valt met kennis en vaardigheden uit de cursus (categorie II) kan best een pittigere opgave zijn dan een vraag die niet is voorgekomen tijdens de cursus (categorie IV).

Mocht je vragen of opmerkingen hebben naar aanleiding van dit examenverslag, dan horen we dit uiteraard heel graag! Je mag ons hier altijd over mailen op info@sslleiden.nl.

Met vriendelijke groet,

Hans Huibregtse

periode	vraag	aantal punten	categorie vraag	toelichting categorie keuze:
Door de tijd heen	1	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Bij deze opgave kon je het stappenplan 'Examenvraag' of het stappenplan uit de uitleg 'Chronologievragen' (dat tijdens het avondprogramma is behandeld) gebruiken om kernwoorden aan te strepen die in de uitleg voorkwamen. Door deze kernwoorden aan te strepen, kon je bepalen waar je de genoemde gebeurtenissen in de geschiedenis kon plaatsen. De volgende kernwoorden verwezen naar periodes uit de aantekeningen: (1) 'ontdekkingsreiziger', (2) 'Duitse inval in Polen', (4) 'stoommachines', (5) 'driehoekshandel', (6) 'onafhankelijkheidsoorlog van de Noord-Amerikaanse koloniën'. (3) 'Loopgraven', het overige kernwoord dat verwees naar een periode, werd door het Cito beschouwd als vakoverstijgende kennis en was dus niet opgenomen in de syllabus.
Vroegmoderne Tijd	2	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Vroegmoderne tijd: 16e eeuw' is in het subblok 'Reformatie' de verhouding tussen katholieken en protestanten besproken. De extra denkstap die in deze vraag nodig was, was het bedenken dat de legende de reputatie van de katholieke kerk zou schaden.
	3	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Deze vraag kon je maken door het stappenplan te gebruiken uit de uitleg 'Bronnen Beoordelen'. Met stap II kon je het argument gebruiken dat de bron geschreven is door iemand die er zelf bij was, wat je kon halen uit de toelichting bij de bron. In de uitleg 'Vroegmoderne Tijd: 16e eeuw' is in het subblok 'Reformatie' de verhouding tussen Spanje en de Nederlanden besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	4	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Het Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: de Verenigde Staten' besproken dat de kolonisten in de eerste fase van de Engelse aanwezigheid in Noord-Amerika handelden met de inheemse bevolking. Met stap II van het Stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	1	1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Het Britse Rijk' is in het blok 'koloniën: de Verenigde Staten' besproken dat de kolonisten in de eerste fase van de Engelse aanwezigheid in Noord-Amerika handelden met de inheemse bevolking. Het was nodig een extra denkstap te zetten, namelijk dat deze handel ervoor zorgde dat de Engelsen in Noord-Amerika economisch afhankelijk waren van de inheemse bevolking.

	5	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Deze vraag kon je oplossen door het stappenplan 'Vragen met Prenten' te gebruiken. De elementen die je bij stap II kon kiezen waren bijvoorbeeld de slangen en het vertrappen. In de uitleg 'Vroegmoderne Tijd: overzicht 16e-18e eeuw' is het begrip 'absolutisme' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	6	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Moderne Tijd: 19e eeuw' is de verhouding tussen mannen en vrouwen vóór de Moderne Tijd besproken. Met stap II van het Stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	7	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Vroegmoderne Tijd: overzicht 16e-18e eeuw' is de Franse Revolutie als onderdeel van de democratische revoluties (en het gelijknamige kenmerkende aspect) besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de oorlog uit de bron.
Moderne Tijd	8	2	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? De vaardigheid die je nodig had voor deze opgave is logisch redeneren, dit wordt door het Cito als algemene vaardigheid beschouwd. Voor deze vraag kon je redeneren dat het Britse geweld zou leiden tot medelijden voor de tot slaaf gemaakten, wat zou leiden tot steun voor de afschaffing van de slavernij. Voor deze vraag had je geen kennis uit de uitleg nodig.
	9	4	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Het Britse Rijk' is in het blok 'koloniën: India' besproken dat de Britse regering het bestuur in India vanaf 1857 overneemt. Met stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron. In de uitleg 'Het Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: India' besproken dat het bestaande Indiase bestuur macht had vóór 1857. Met stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	10	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Het Britse Rijk' is in het blok 'Koloniën: India' besproken dat spoorwegen passen bij het kenmerkende aspect 'de industriële revolutie die in de westerse wereld de basis legde voor een industriële samenleving'.
		1	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? De vaardigheid die je nodig had voor deze opgave is logisch redeneren, dit wordt door het Cito als algemene vaardigheid beschouwd. Voor deze vraag kon je redeneren dat de aanleg van spoorwegen de transport van producten en grondstoffen bevordert, wat de economie stimuleert.
	11	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Het Britse Rijk' is in het blok 'Gevolgen in Groot-Brittanië' het begrip 'industriële kapitalisme' besproken, de kenmerken hiervan stonden verder uitgelegd in de begrippenlijst in de bijlagebundel. In de uitleg 'Het Britse Rijk' zijn in het blok 'Gevolgen in Groot-Brittanië' de 'Factory Acts' besproken, de kenmerken hiervan stonden verder uitgelegd in de begrippenlijst in de bijlagebundel. Met stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	12	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? Met de tips uit het 'Cito-woordenboek' kon je bedenken dat het politieke doel zou gaan om macht, en het economische doel zou gaan om handel. De extra denkstappen die hierbij nodig waren om te zetten, waren dat de fotorapportages bijdroegen aan de acceptatie van Groot-Brittanië als overheerser, en dat de informatie over de productie van katoen ertoe kon leiden dat de Indiërs meer gingen produceren voor de Britse markt.

	13	4	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Deze vraag kon je oplossen door het stappenplan 'Vragen met Prenten' te gebruiken. De elementen die je bij stap II kon kiezen waren bijvoorbeeld het groter afbeelden van de Tack dan Surapati en de tekst op het schilderij. In de uitleg 'Nederland' is bij het blok 'Groeiende welvaart' het verzet in koloniën door opkomend nationalisme (en de koppeling aan het kenmerkend aspect 'vormen van verzet tegen het westerse imperialisme') besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	14	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Wereldoorlogen' het begrip 'dolkstootlegende' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Wereldoorlogen' het vervolgen van politieke tegenstanders als kenmerk van het naziregime besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
	15	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' zijn in het blok 'Wereldoorlogen' het begrip 'Volksgemeinschaft' en het verwijderen van buitenstaanders uit de maatschappij als kenmerk van het naziregime besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
		2	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? De vaardigheid die je nodig had voor deze opgave is logisch redeneren, dit wordt door het Cito als algemene vaardigheid beschouwd. Voor deze vraag kon je redeneren dat burgers die getuige zijn van de bestraffing van vrouwen die tegen het nationaalsocialisme ingaan, minder snel durven om zelf tegen het nationaalsocialisme in te gaan.
	16	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Bij deze opgave kon je het stappenplan 'Examenvraag' of het stappenplan uit de uitleg 'Chronologievragen' (dat tijdens het avondprogramma is behandeld) gebruiken om kernwoorden aan te strepen die in de uitleg voorkwamen. Door deze kernwoorden aan te strepen, kon je, bepalen waar je de genoemde gebeurtenissen in de geschiedenis kon plaatsen. De volgende kernwoorden verwezen naar periodes uit de aantekeningen: (1) 'geleide loonpolitiek', (2) 'introductie van stoomschepen', (3) 'opmars van de geallieerde troepen richting Duitsland', (4) 'oliecrisis', (5) 'Minister-president Lubbers', (6) 'crisis van het wereldkapitalisme'.
	17	1	IV	Niet voorgekomen op de cursus: Het verleggen van de Duitse buitengrenzen is niet voorgekomen op de cursus, omdat dit grotebakstof is.
		2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' zijn in het blok 'Ontstaan BRD en DDR' de 'Heimatvertriebenen' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.

	18	1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Ontstaan BRD en DDR' besproken dat de BRD onder Adenauer de DDR niet erkend. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die nodig was om te zetten, was dat de krant gebruikt kon worden om West-Duitse standpunten zo in Oost-Duitsland verspreid konden worden.
		1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Ontstaan BRD en DDR' de bouw van de Berlijnse Muur besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
	19	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Nederland' is in het blok 'Groeiende welvaart' het ontstaan van nieuwe omroepen besproken als onderdeel van de ontzuiling. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
		2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Nederland' is in het blok 'Groeiende welvaart' de consumptiemaatschappij besproken als onderdeel van de ontzuiling. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die hierbij nodig was om te zetten, was dat televisiereclames aantrekkelijk werden voor bedrijven, omdat veel mensen een televisie hadden en/of dat mensen in een consumptiemaatschappij graag meer producten kopen.
	20	4	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? Met de tips uit het 'Cito-woordenboek' kon je bedenken dat het economische doel zou gaan om geld, en het economische doel zou gaan om winst en dat het sociale doel zou gaan om verhoudingen tussen groepen mensen. De extra denkstappen die hierbij nodig waren om te zetten, waren dat de gastarbeiders alleen geld op kunnen leveren voor Nederland als zij geschikt zijn voor de werkzaamheden in Nederland, en dat de gastarbeiders niet goed overweg zouden kunnen met de Nederlandse bevolking als zij niet goed met elkaar konden communiceren.
	21	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Deze vraag kon je maken door het stappenplan te gebruiken uit de uitleg 'Bronnen Beoordelen'. Met stap II kon je het argument gebruiken dat de schrijver je ergens van wil overtuigen. Dit kon je koppelen aan de vraag, waarin staat dat Van Meekeren het beleid wil veranderen.
	22	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in het blok 'Hereniging van Duitsland' de 'Ostpolitik' en de 'Detente' besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je deze begrippen aan elkaar koppelen en het gegeven verklaren.
	23	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Deze vraag kon je oplossen door het stappenplan 'Vragen met Prenten' te gebruiken. De elementen die je bij stap II kon kiezen waren bijvoorbeeld het (bijna) omslaan van de boot van de verzorgingsstaat en de overvolle boot van de welzijnssector. In de uitleg 'Nederland' is in het blok 'Veranderingen' het liberale beleid van Lubbers, met onder andere bezuinigingen, besproken.

	24	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' is in de blokken 'Wereldoorlogen' en 'Ontstaan BRD en DDR' de totalitaire staat besproken. Met behulp van stap II van het Stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven.
		1	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In de uitleg 'Duitsland in Europa' zijn in het blok 'Ontstaan BRD en DDR' de DDR als totalitaire dictatuur en de controle door de Staatssicherheidsdienst besproken. Met behulp van stap II van het Stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan het gegeven. De extra denkstap die nodig was om te zetten, was dat de Staatssicherheidsdienst ook controle wilde uitoefenen over wat de westerse media te zien kreeg, omdat de inwoners van de DDR West-Duitse televisiezenders konden ontvangen.
	25	1	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? De vaardigheid die je nodig had voor deze opgave is tekstverklaren, dit wordt door het Cito als algemene vaardigheid beschouwd. Uit de bron kon je het standpunt van Gorbatsjov halen dat Honecker eerder had moeten opstappen en/of dat het volk ontevreden was over Honecker.
		1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In de uitleg 'Duitsland in Europa' zijn in het blok 'Hereniging van Duitsland' de hervormingen binnen de Sovjet-Unie én het weigeren van Honecker om mee te doen aan deze hervormingen besproken. Met behulp van stap II van het stappenplan 'Examenvraag' kon je dit koppelen aan de bron.
	26	2	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? De vaardigheid die je nodig had voor deze opgave is logisch redeneren, dit wordt door het Cito als algemene vaardigheid beschouwd. Voor deze vraag kon je redeneren dat het opnemen van fictieve bouwwerken voorkwam dat landen zich achtergesteld zouden voelen doordat hun land niet gepresenteerd was op één van de biljetten. Hierdoor voelen alle landen zich gelijkwaardig aan elkaar, wat de Europese eenheid versterkt.
		69		

verdeling per categorie:

categorie	aantal punten	percentage
I	8	12%
II	47	68%
III	13	19%
IV	1	1%
	69	100%

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus opgedane kennis & vaardigheden?

Dit gold

voor: 99% van de vragen (namelijk categorie I, II en III).

Bijlage 1: Toelichting categorieën

Categorie I: Algemene (niet-vakgerelateerde) kennis & vaardigheden

Dit betreft de volgende vragen: vragen waarbij een beroep wordt gedaan op algemene kennis & vaardigheden. Dit zijn kennis & vaardigheden die niet zijn opgenomen in de eindtermen in de syllabus.

Categorie II: Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen die letterlijk voorkomen in de uitleg (in de uitleg of in een klassikaal voorbeeld);
- Vragen die letterlijk met een stappenplan op te lossen zijn;
- Vragen die vergelijkbaar zijn met opgaven uit de opgavebundel die vrijwel altijd worden opgegeven door de hoofddocent;
- Theorievragen die niet worden behandeld op de cursus, maar die we je van tevoren via de vakkenpagina geadviseerd hebben te leren (uit bijv. Samengevat);
- Vragen die vergelijkbaar zijn met vragen uit de voorbereidende opgaven.

Categorie III: Een-stapje-extra-vraag

Dit betreffen vragen waarbij je, de naam zegt het al, een stapje extra moet zetten. Oftewel: je moest je kennis en vaardigheden behandeld tijdens de cursus combineren met een stukje 'inzicht'. Bijvoorbeeld:

- Je moet net even buiten het stappenplan om denken;
- Je moet informatie uit de tekst halen om een bepaalde variabele voor een formule of berekening uit te rekenen.

Categorie IV: Niet voorgekomen op de cursus

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen over grotebakstof (examenstof die niet behandeld is tijdens de cursus). De stof is niet voorgekomen in de standaard opgegeven opgaven, de voorbereidende opgaven of opgegeven stof op de vakkenpagina.
- Vragen waarvan je redelijkerwijs niet kon vaststellen dat het om een op de cursus behandeld concept in een andere context gaat.